

**СТРАТЕГИЯ
ЗА РАЗВИТИЕ НА
ПРОФЕСИОНАЛНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ЗА ПЕРИОДА 2015-2020 г.**

**Октомври 2014 г.
София, България**

СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В Р. БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2015-2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ	4
I. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ	
1. Нормативна рамка	5
2. Институции за професионално образование и обучение	6
3. Институции, отговорни за формиране и изпълнение на политиката в областта на ПОО	8
II. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ (ПОО)	
1. Оптимизиране на училищната мрежа	10
2. Повишаване привлекателността на ПОО	11
3. Намаляване на преждевременно напусналите училище и на младежите с ниско образователно и квалификационно равнище	12
4. Привличане на ученици за обучение по професии с придобиване на I и II степен на професионална квалификация и на ученици с високи училищни постижения за обучение по високотехнологични професии	13
5. Изграждане на система за актуализиране на квалификациите на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование, в съответствие с технологичните постижения	14
6. Привличане на млади учители и преподаватели по професионална подготовка в системата на ПОО	15
7. Разширяване на участието и отговорностите на отрасловите министерства в провеждането на държавната политика в областта на ПОО	16
8. Разширяване на участието и отговорностите на социалните партньори в ПОО	16
9. Участие в европейското пространство за образование и обучение с прозрачни квалификационни системи, позволяващи трансфер и натрупване на резултати от ученето, признаване на квалификации и компетентности и увеличаване на транснационалната мобилност	17
10. Осигуряване на леснодостъпни и висококачествени услуги за професионална информация, ориентиране и консултиране през целия живот	17

III. ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

1. Осигуряване на качество и ефективност на ПОО	18
2. Подобряване на възможностите за достъп до ПОО.....	23
3. Подобряване на системата на професионалното образование и обучение, в контекста на ученето през целия живот	27
4. Засилване участието и отговорностите на всички заинтересовани страни за осигуряване на кадри с необходимата за икономиката квалификация	29
IV. ФИНАНСИРАНЕ	30
IV. МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ	32

ВЪВЕДЕНИЕ

Подготовката на човешки ресурси със съответстващи на нуждите на националната икономика квалификации изисква нови подходи в областта на професионалното образование и обучение. При осъществяването им следва да се отчитат обстоятелствата, пред които е изправена страната. В краткосрочен план те са свързани със социално-икономическите последици от кризата, а в дългосрочен – с демографските процеси и промени, глобализацията и др.

През последните десетилетия убедеността, че професионалното образование и обучение (ПОО) е ключов фактор за устойчивото социално-икономическо развитие в Европа, нараства. Европейските инициативи в отговор на бързите промени в икономиката и обществото изискват перманентно подобряване на системите за професионално образование и обучение и модернизация на базата, така че тези системи да допринесат за увеличаване на заетостта и социалната интеграция, да дадат възможност на всеки за учене през целия живот и да улеснят достъпа до повишаване на квалификацията, в съответствие с нуждите на обществото и пазара на труда.

Зеленият растеж представлява както предизвикателство, така и възможност за пазара на труда. Трансформацията на пазара на труда изисква да се насочат и координират мерките и инструментите за подготовка на кадри за зелена икономика с цел преодоляване на недостигът на умения и работна ръка.

Възможностите за осигуряване на балансиран подход между опазването на околната среда и развитието на трудовия пазар, можем да реализираме и като създадем, променим или усъвършенстваме уменията на цялата работна сила посредством значителни инвестиции в ефективни и достъпни възможности за учене през целия живот и чрез обучение на преподаватели и обучители;

Развитието на системата за професионално образование и обучение в България следва да бъде с фокус:

- превръщане на началното професионално и продължаващото професионално образование и обучение в привлекателна възможност за учене;
- осигуряване на гъвкав достъп до обучение и до придобиване на квалификация;
- поемане на отговорности от заинтересованите от ПОО страни чрез по-активно участие;

– координирано прилагане и управление на националните и европейските инструменти в областта на признаване на придобитите компетенции, осигуряването на качество, на мобилността и на прозрачността на механизмите и процесите в областта на ПОО.

I. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ

1. Нормативна рамка

Съгласно Конституцията на Р България държавата създава условия за организиране и провеждане на професионално образование и обучение.

Отправно значение за развитието на системата за ПОО има **Законът за народната просвета (ЗНП)**, който урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета. Със **Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСОМУП)** се определят условията и редът за завършване на степен на образование и за преминаване в следващата степен, както и характеристиките на общообразователния минимум и на учебния план.

Законът за професионалното образование и обучение (ЗПОО) има решаващо значение за развитието на системата на ПОО и за осигуряването на качество на ПОО. Законът регламентира управлението на системата за професионално образование и обучение на трипартитен принцип на национално, регионално и местно равнище, организацията, институциите и финансирането на системата на професионалното образование и обучение.

Кодексът на труда (КТ) регламентира социалното партньорство и колективното трудово договаряне, както и индивидуалните трудови договори, чрез които дейностите по ПОО могат да получат широка обществена подкрепа и оптимално реализиране в предприятията.

Законът за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) урежда обществените отношения при професионалното ориентиране и обучението на възрастни.

Законът за признаване на професионални квалификации (ЗППК) е приет в отговор на изискванията на Европейския съюз за пълно уреждане в българското законодателство на материята, свързана с признаване на професионални квалификации на гражданите на държави членки на Европейския съюз и на гражданите на трети страни.

Законът за народните читалища (ЗНЧ) регламентира възможностите за неформално обучение на деца и възрастни.

2. Институции за професионално образование и обучение

Съгласно ЗПОО основните институции, в които се осъществява ПОО са професионални училища, професионални гимназии, училища по изкуствата, спортни училища, професионални колежи, центрове за професионално обучение, центрове за информиране и професионално ориентиране и др.

2.1. Институции за професионално образование

По данни на Министерството на образованието и науката, Министерството на земеделието и храните, Министерството на културата и Министерството на младежта и спорта общо за страната през учебната 2013/2014 година броят на училищата, в които се извършва обучение по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение е 488, от които: 82,3% – професионални гимназии; 4,71% – училища по изкуствата; 4,92% – спортни училища; 7,99% професионални колежи с прием след средно образование; 11,88% - частни училища.¹ От 2000 г. досега училищата по изкуствата нарастват с 14,3%, а професионалните гимназии стават със 15,55% по-малко. Оптимизирането на училищната мрежа се осъществява в пряка връзка със социално-икономическите и демографските процеси в страната и в различните региони.

Според финансиращия орган разпределението на професионалните училища през учебната 2013/2014 година е следното: 55,31% се финансират от Министерството на образованието и науката; 17,14% – от Министерството на земеделието и храните; 27,55% – от общините, от частно финансиране, от Министерството на културата и Министерството на младежта и спорта.

Броят на учениците в професионалното образование през учебната 2013/2014 г. е 140 882. От тях 73,02% се обучават по професии с трета степен на професионална квалификация (СПК), 23,27% – по професии с втора СПК; 2,28% – по професии с първа СПК.²

За сравнение през учебната 2000/2001 година общият брой на учениците в професионалното образование е 186 135, от които: 74,58% се обучават по професии с трета СПК; 23,89% – по професии с втора СПК; 1,53% – по професия с първа СПК. За десет години учениците в професионалното образование намаляват с почти 24,71% (46 000).³

Намалява броят на обучаваните по професии с II и III степен на професионална квалификация. Запазват се възможностите за обучение по професиите с най-ниската степен на професионална квалификация (I СПК), в която обикновено се включват

¹ Национален статистически институт, 2014

² Национален статистически институт, 2014

³ Национален статистически институт, 2014

застрашени от отпадане от училище ученици, с изоставане в умственото развитие и с девиантно поведение.

2.2. Институции за професионално обучение

Професионалните колежи осъществяват професионално обучение на лица със завършено средно образование по професии с IV степен на професионална квалификация от Списъка на професиите за професионално образование и обучение. През учебната 2013/2014 г. броят им е 39, което е с 53,85% повече от броя на професионалните колежи през 2000 г.⁴

Центровете за професионално обучение (ЦПО) осъществяват професионално обучение на лица над 16-годишна възраст. Обучението е насочено към придобиване, актуализиране и усъвършенстване на професионална квалификация или преквалификация по професия или по част от професия с I, II и III степен на професионална квалификация.

Броят на действащите ЦПО непрекъснато нараства, като в края на 2013 г. е 908 - с 2,40% повече в сравнение с 2012 г. За голям брой безработни, особено от групите в неравностойно положение, включването в професионално обучение, провеждано от ЦПО, е възможност за равностойно участие на пазара на труда, а за заетите – да запазят работното си място.⁵

През 2013 г. в ЦПО са обучени общо 100 459 лица. От тях 50,67% – по част от професията и за актуализиране на знанията и уменията, 29,12% - за придобиване на степен на професионална квалификация, а 4,55% – за придобиване на правоспособност за професии, упражняването на които изисква такава.⁶

През 2013 г. се наблюдава ярко изразен превес на квалификационните курсове, финансирани по линия на активната политика на пазара на труда (87% от тях са финансирани от програми на ЕС, предимно от ЕСФ чрез ОП РЧР и средства от държавния бюджет), 11% от други източници, 2% от национални програми.⁷

Броят на учителите в професионалните училища и професионалните колежи през учебната 2000/2001 година е 18 006, а през учебната 2013/2014 година е 12 598, т.е. налице е намаляване с 30,04% на броя на учителите. Преподавателите с професионално-квалификационна степен „магистър” и „бакалавър” през учебната 2000/2001 година са 17 794 и през учебната 2013/2014 година – 12 598.⁸

⁴ Национален статистически институт, 2014

⁵ Национална агенция за професионално образование и обучение, 2014

⁶ Национална агенция за професионално образование и обучение, 2014

⁷ Национална агенция за професионално образование и обучение, 2014

⁸ Национален статистически институт, 2014

В ЦПО работят над 5 000 преподаватели, сред които има наети на трудов договор в ЦПО, но преобладаващата част е на граждански договор. Основният им трудов договор е с професионални училища и гимназии или с фирми от съответния бранш.⁹

Видимо е „застаряването“ на преподавателският състав в професионалните училища. През учебната 2000/2001 година до 34-годишна възраст са 4 151 (23,05%) учители, до 50-годишна възраст са 9 123 (50,67%) учители и до 60 и повече години – 4 732 (26,28%) учители. През учебната 2013/2014 година до 34-годишна възраст са 1 136 (9,02%) учители, до 50-годишна възраст са 5 301 (42,08%) учители и до 60 и повече години – 6 161 (48,90%) учители. Младите учители до 34-годишна възраст през учебната 2000/2001 година са 23,05 %, докато през учебната 2013/2014 са едва 9,02% .¹⁰

3. Институции, отговорни за формиране и изпълнение на политиката в областта на ПОО

- **Министерският съвет (МС)** определя политиката в областта на образованието, в т.ч. на професионалното образование и обучение, и заетостта.

- **Министерството на образованието и науката (МОН)** провежда държавната политика в областта на професионалното образование и обучение, като приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение; предлага за приемане от МС Списъка на регулираните професии в Република България; поддържа Регистъра на институциите в системата на професионалното образование и обучение; утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища с изключение на спортните училища и училищата по изкуствата.

Регионалните инспекторати по образованието на МОН провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион.

- **Министерството на труда и социалната политика (МТСП)** участва в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение чрез проучване, анализиране и прогнозиране на потребностите от работна сила с определени характеристики; участие в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии; участие в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение, провеждане на държавната политика в областта на професионалното обучение на възрастни и др.

⁹Национална агенция за професионално образование и обучение, 2014

¹⁰Национален статистически институт, 2014

– **Министерството на здравеопазването (МЗ)** участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение; определя хроничните заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при професионалното образование и професионалното обучение по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение и др.

– **Отрасловите министерства** участват в процеса на организиране и провеждане на професионалното образование и обучение. Пряко участие като финансиращи органи в провеждането на професионалното образование и обучение имат Министерството на културата, Министерството на земеделието и храните и Министерството на младежта и спорта.

– **Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)** е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование; работи на трипартитен принцип чрез представителността на социалните партньори в УС като орган на вземане на решения, регулиращи системата и регламентиращи необходимостта от актуализация на различни видове „инструменти“, в това число и европейски инструменти.

– **Агенция по заетостта (АЗ)** организира реализирането на държавната политика в областта на обучението за придобиване, разширяване и усъвършенстване на професионалната квалификация на възрастни – безработни и заети лица.

Дирекции “Регионална служба по заетостта” организират осъществяването на дейности и мерки по обучението за придобиване на професионална квалификация на възрастни на територията на съответния регион.

– **Общините** участват във формирането на политиката в областта на професионалното образование и обучение на територията им.

– **Областните администрации (ОА)** участват в провеждането на държавната политика по заетостта и придобиването на професионална квалификация на регионално равнище.

Партньори при реализирането на професионалното образование и обучение са:

– **Организациите на работодателите** – участват в подготовката и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, на Списъка на професиите за професионално образование и обучение и др. Чрез браншовите и регионалните синдикални организации – защитават интересите на обучаемите пред работодателите по въпросите на трудовите и осигурителните отношения при провеждане на практическото обучение в предприятията, участват в организирането и

провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии и др.

– **Организациите на работниците и служителите на национално равнище** – участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, на Списъка на професиите за професионално образование и обучение и др.

– **Браншовите синдикални организации** – защитават интересите на обучаемите пред работодателите по въпросите на трудовите и осигурителните отношения при провеждане на практическото обучение в предприятията, участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии и др.

II. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ (ПОО)

1. Оптимизиране на училищната мрежа

Професионалните гимназии са разположени предимно в областните административни центрове и в по-големите общини, където е концентриран по-големият брой ученици. Като цяло се търси по-тясно обвързване на професионалното образование с икономическите приоритети на общините и регионите. В малките общини и населени места професионалното обучение в по-голямата си част е съобразено със спецификата на местната икономика. Все още обаче в част от училищата се запазва обучение по традиционни за училищата професии, въпреки затихването или закриването на определени производства. Трудностите с намирането на работа и разминаването между придобитата квалификация и възможността за реализация водят до отлив от професионалното образование на немалка част от младите хора. Поради отрицателното демографско развитие в по-малките и отдалечени общини има маломерни паралелки. Оптимизирането на училищната мрежа следва да създаде предпоставки за финансиране на професионални училища, с национално и регионално значение, защитени професии, съобразно потребностите на общините в конкретния регион, както и с внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение). Т.е. наложителни са мерки за стимулиране на обучението по търсените на пазара на труда професии, степен на квалификациите, съобразно степента на развитие на регионалната икономика и заявените инвестиционни намерения, като продължава политиката за достъп до образование на учениците от специфични целеви групи.

Необходими въздействия:

- оптимизиране на училищната мрежа на регионален принцип въз основа на анализ на специфичните нужди, условия и заявени инвестиционни намерения по общини, области и региони и потребностите на пазара на труда;
- определяне на „защитени” професии с оглед подготовка на необходимата за местната, регионалната и националната икономика работна сила;
- разширяване на мрежата от звена за професионална информация и ориентиране към придобиване на умения и квалификация по професия или по част от професия на подрастващите и на възрастните.

2. Повишаване привлекателността на професионалното образование и обучение

Качеството и високите постижения в ПОО са решаващи за повишаването на привлекателността му. Важно условие за създаването на адаптивна работна сила е включването в ПОО на мотивирани обучавани с интереси и нагласи за професионална реализация и кариерно развитие по професията, която изучават.

Необходими въздействия:

- осъвременяване на съдържанието на професионалната подготовка чрез актуализиране на учебните планове и програми;
- нормативно уреждане на механизъм за повишаване квалификацията на преподавателите по професионална подготовка на къси периоди от време;
- повишаване на качеството на професионалното образование и обучение;
- промени в системата на делегираните бюджети;
- създаване на модерна и съвременна училищна инфраструктура;
- широко използване на информационните и комуникационни технологии в професионалното образование и обучение;
- създаване на общежития или осигуряване на транспорт за ученици от отдалечени малки населени места и такива, чиито семейства са с ниски доходи;
- разширяване на прилагането на модулната организация на професионалната подготовка;
- нормативно уреждане на осигуряването на стипендии за висок успех и за реални постижения по изучаваната професия;
- изграждане на системи за кредити на базата на реалните резултати от ученето, които да бъдат приложими при прехода от професионално образование във висше образование;

- обвързване на практическото обучение на обучаемите (ученици, заети и безработни лица) с формиране на умения в реална работна среда;
- участие на бизнеса в осигуряването на места за практическо обучение в реални условия и за осигуряване на заетост чрез адекватност на изискванията на работодателите към кандидатите за работа по свободни позиции с действително необходимите за съответната позиция ниво на образование и компетентност/квалификация;
- участие на бизнеса/организациите на бизнеса във финансирането на дуално обучение за осигуряване на нуждите му, в т.ч. на нуждите от квалифицирани специалисти за малките и средните предприятия (МСП).

3. Намалване на преждевременно напусналите училище и на младежите с ниско образователно и квалификационно равнище

През учебната 2012/2013 г. от общо 751 393 ученици напусналите са 17 571, или 2,33%.¹¹ Делът на рано напусналите образование и обучение лица на възраст 18-24 години е 12,5 спрямо 12,8% за ЕС-27. Нова възможност за повторно включване на рано напусналите образователната система е организирането на обучение чрез работа (дуално обучение).

Демографската картина у нас продължава да създава притеснения за включването на младите хора на пазара на труда. За България равнището на младежката безработица на възраст 15-24 години е 26,8% за третото тримесечие на 2013 г., или 64 700 души. Лица извън работната сила - лица, които не са заети, нито са безработни през наблюдавания период, в същата възрастова граница са 526 200.

Регистрираните безработни лица в бюрата по труда до 24 години с основно или по-ниско образование са 10 128, или 29,60%.¹²

Необходими въздействия:

- нормативно уреждане на условията за организиране и провеждане на професионално обучение в реална работна среда (дуално обучение) на лица навършили 16 години;
- осигуряването на гъвкав достъп до обучение за придобиване на професионална квалификация;
- осигуряване на гъвкави учебни програми и форми на обучение;

¹¹ Национален статистически институт, 2014

¹² Агенция по заетостта, 2014

- осигуряване на система, която гарантира последователност в обучението по част от професията до покриване на изискванията за квалификация по съответната професия чрез модулни програми;
- предоставяне на адаптирано към потребностите на младите хора информиране и консултиране;
- обучение за придобиване на практически умения за работа;
- финансиране от държавния бюджет и от ЕСФ за стажуване и субсидирана заетост, за чиракуване на работното място за безработни младежи с ниско образователно равнище и без квалификация, в съответствие с потребностите на пазара на труда.

4. Привличане на ученици за обучение по професии с придобиване на I и II степен на професионална квалификация и на ученици с високи училищни постижения за обучение по високотехнологични професии

В последните години се забелязва устойчива тенденция към намаляване на броя на учениците, включени в обучение за придобиване на втора степен на професионална квалификация по професии, за които има търсене на пазара на труда.

По данни на Националния статистически институт (НСИ) броят на завършилите професионално образование по професии с втора степен на професионална квалификация през учебната 2000/2001 г. е 18 198, а през учебната 2013/2014 г. 8 241, т.е. броят на завършилите е намалял с 54,72%.

В последните години стремежът на ръководствата на училищата да привличат повече ученици за получаване на по-голям делегиран бюджет доведе до приемането на ученици с нисък успех в „елитни“ училища и от друга страна, до нулев прием по стратегически важни за страната професии с втора степен на професионална квалификация.

Необходими въздействия:

- определяне на „защитени“ професии на областно ниво в партньорство с регионалните организации на работодателите, в т.ч на МТСП и на местната власт;
- определяне на ефективни подходи при изготвяне на предложенията за държавен план-прием с оглед гарантиране подготовка на кадри по професии, които са непривлекателни, но необходими за регионалната и националната икономика;
- разработване на мерки за повишаване на имиджа на професионалното образование и обучение сред младежите и обществото;

- мотивиране на висшите училища за осигуряване на целеви прием на изявени ученици от професионалните гимназии и за признаване на придобити кредити в професионалното образование;
- осигуряване на стипендии за висок успех и постижения по изучаваната професия;
- разработване на механизъм за договаряне за стажуването в реална работна среда на обучаваните в професионални училища, гимназии и колежи;
- мотивиране на бизнеса за осигуряване на заетост на ученици от професионалните училища.

5. Изграждане на система за актуализиране на квалификациите на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование

Съществена е потребността от познаването на новите техники и технологии в съвременните производства. За голяма част от учителите и преподавателите по професионална подготовка в системата на ПОО базовата теоретична подготовка от висшето училище е отпреди повече от 20 години, което прави необходимо актуализирането ѝ. Предвид непрекъснатото въвеждане на нови производствени технологии е необходима постоянно действаща система за актуализиране на квалификациите на учителите и преподавателите от системата на ПОО по специалността им от висшето образование. Такова допълнително професионално обучение и актуализиране на квалификацията могат да бъдат ефективни, когато се провеждат във ВУЗ и в производствени условия, предоставени от предприятията.

Необходими въздействия:

- изграждане на система за актуализиране и повишаване на квалификацията на учителите по професионална подготовка и обучаващите в ЦПО по специалността им от висшето образование с участие на бизнеса и висшите училища;
- създаване на условия за обмен на кадри между училища с еднакви или сходни професионални направления, както и регламентиране на възможност специалисти от предприятия, научни работници и преподаватели от ВУЗ да осъществяват част от обучението по високотехнологичните професии;
- съчетаване на професионалната подготовка с иновативни методически подходи за предаване на знания и създаване на условия за активност на обучаваните за придобиване на търсените практически умения и личностни качества.

6. Привличане на млади учители и преподаватели по професионална подготовка в системата на ПОО

Проблемът със застаряване и феминизиране на педагогическия състав, заемаш длъжностите учители и преподаватели по професионална подготовка в професионалните гимназии и ЦПО налага предприемането на конкретни мерки за привличане на млади специалисти. Освен възвръщането на авторитета на учителската професия от съществено значение е подобряването на икономическия и социалния статус на учителите в професионалните училища.

Необходими въздействия:

- повишаване престижа на учителската професия за привличане на млади учители в професионалното образование и обучение (постепенно повишаване на стартовата заплата, регламентиране на награди и призове за най-добър млад учител; включване в програми за повишаване на квалификацията в други страни на ЕС и др.);
- развитие на общински, регионални и държавни социални политики за подкрепа и привличане на млади учители – осигуряване на целеви средства за осигуряване на жилища - подпомагане при изплащане на наем за жилище, преференциални кредити за закупуване на жилища и др.;
- осъвременяване на системата за хоризонтално и вертикално кариерно развитие на младите учители по професионална подготовка – създаване на възможности за по-високо стартово заплащане с възможно въвлечане на бизнеса, осигуряване на възможности за допълваща квалификация, вкл. с активното участие на организациите на бизнеса.

7. Разширяване на участието и отговорностите на отрасловите министерства в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение

За синхронизиране на професионалното образование и обучение с изискванията и потребностите на националната, регионална и местна икономика са необходими промени, насочени към разширяване на участието и отговорностите на отрасловите министерства в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение.

Необходими въздействия:

- определяне на водещите отрасли на икономиката, които ще се развиват дългосрочно на национално и регионално ниво; обвързване на Министерството на икономиката с потребностите на ПОО;
- изменения и допълнения в нормативната уредба за определяне на нови отговорности на отрасловите министерства относно обвързването на ПОО с потребностите на отделните сектори на икономиката, определянето на защитените професии на национално и регионално ниво и др.;
- Включване на МИЕ в списъка на отрасловите министерства, обвързани с развитието на ПОО, предвид общите отговорности на министерството в контекста на развитие на икономиката;
- изменения и допълнения в нормативната уредба относно възможностите за ПОО на лица с хронични заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при ПОО;
- осигуряване на възможност чрез оперативните програми на ЕС за подобряване материалната база и инфраструктурата на професионалните училища на проектен принцип.

8. Разширяване на участието и отговорностите на социалните партньори в професионалното образование и обучение

С разширяването на ангажиментите и отговорностите на социалните партньори се очаква повишаване на качеството на ПОО на национално и на местно равнище.

Необходими въздействия:

- промени в действащата нормативна уредба за разработване и прилагане на политики за ПОО и разширяване на участието на социалните партньори в организацията и провеждането на професионалното образование и обучение;
- актуализиране системите за финансиране на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка;
- разработване и внедряване на инструменти за осигуряване на заетост на придобилите степен на професионална квалификация по професия или на квалификация по част от професията;
- изграждане и тестване на система за външно оценяване на придобитите професионални компетентности в образователните и обучителни институции с участието на работодателите и браншовите организации.

9. Участие в европейското пространство за образование и обучение с прозрачни квалификационни системи, позволяващи трансфер и натрупване на резултати от ученето, признаване на квалификации и компетентности и увеличаване на транснационалната мобилност

Необходимо е ПОО да се насочи към международно измерение на учебното съдържание и създаване на международни мрежи с институции-партньори.

Необходими въздействия:

- систематично използване и утвърждаване на европейските инструменти за прозрачност като Националната квалификационна рамка (НКР), Европейската квалификационна рамка (ЕКР), Европейска система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) и Европас за насърчаване на транснационалната мобилност;
- използване на Европейските структурни фондове и Програмата за учене през целия живот (от 2014 година Еразъм+) в подкрепа на съгласуваните приоритети в областта на ПОО, включително международната мобилност и реформите.

10. Осигуряване на леснодостъпни и висококачествени услуги за кариерно ориентиране на учащи и възрастни

Осигуряването на леснодостъпни и висококачествени услуги по кариерно ориентиране на всички етапи от кариерното развитие на личността оказва влияние върху всички участници и заинтересовани страни и допринася за цялостното развитие и реформиране на услугите по кариерно ориентиране.

Необходими въздействия:

- усъвършенстване на координацията и сътрудничеството между заинтересованите страни за развитие на кариерното ориентиране.
- разширяване на достъпа до пазара на труда чрез формиране на умения за управление на кариерата през целия живот.
- разработване и прилагане на система за проследяване на реализацията на завършващите ПОО.
- разработване и прилагане на система за обратна връзка с отчитане на постиженията на обучаемите при чиракуване, производствена практика и обучение чрез работа (дуално обучение).
- осигуряване на системата за кариерно ориентиране с качествени информационни и методически ресурси.

III. ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Развитието на европейските пазари на труда се обуславя от финансовите и икономическите кризи, глобализацията, демографския натиск, новите технологии и множество други фактори. В петте хоризонтални цели на стратегията „Европа 2020“ се включват:

- постигане на 75% заетост във възрастовата група 20 – 64 години;
- справяне с проблема с ранното напускане на училище чрез намаляване на процента на ранно напусналите от сегашните 15% на 10%;
- повишаване на дела на населението на възраст 30 – 34 години със завършено висше или еквивалентно на него образование – от 31% на най-малко 40% до 2020 г.

Модернизирането на ПОО е неотложно с оглед на засилената световна конкуренция, застаряването на населението, технологичното развитие и постигането на целта за подобряване на социалното сближаване в Европа.

В съответствие с европейските предизвикателства България трябва в краткосрочен план да намери възможните решения за постигане на баланс между търсенето и предлагането на работна сила с определена квалификация на пазара на труда.

Необходимо е подобряване на механизма на сътрудничество между отговорните и заинтересованите страни, обединяването им при вземането на решения за общи действия и споделянето на отговорности за развитието на ПОО.

Приоритетно направление 1. Осигуряване на качество и ефективност на ПОО

1.1. Организиране на професионално образование и обучение чрез работа (дуално обучение) като форма на партньорство между професионална гимназия и работодател

Тази форма на професионално образование и обучение съчетава обучение в реална работна среда под ръководството на наставник чрез наемане на работа в предприятие и обучение в професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или център за професионално обучение по искане на работодател. Финансирането на обучението от страна на физически и/или юридически лица се обезпечават с договор между страните.

Отговорността за качеството на предоставеното професионално обучение чрез работа е споделена от държавата и бизнеса.

Обучението чрез работа (дуално обучение) допринася за прилагането на различни гъвкави подходи за организация и провеждане, съобразени със спецификите на предприятието и възможностите на обучаваните.

За да се реализира тази форма на обучение, **е необходимо:**

- разработване на рамкови учебни планове за обучение чрез работа (дуално обучение) на ученици в XI и XII клас на професионалните училища и гимназии и за обучение на млади хора, навършили 16 години;

- обучение на учителите и наставниците за осъществяване на обучение чрез работа (дуално обучение).

Очакван ефект: Чрез въвеждането на обучение чрез работа (дуално обучение) ще се разшири и улесни достъпът до професионално образование и обучение на лица над 16 години, вкл. рано напусналите и отпадналите от училище, ще се създаде постоянна и действена връзка между ПОО и бизнеса с възможности за плавен преход между училище и работно място и ограничаване на младежката безработица.

1.2. Разширяване на прилагането на модулна организация на професионалната подготовка

Целта на модулната организация е постигане на единство между теоретичното и практическото обучение с приоритет на учебната и производствената практика и осигуряване на възможност за избор на организацията на професионалната подготовка.

Модулни програми за ПОО в нашата страна се прилагат от 1996 г. и се мултиплицират в професионални гимназии и в лицензираните от НАПОО центрове за професионално обучение. Чрез модулната организация на обучение се улеснява достъпът до ПОО, възможността обучаващата институция самостоятелно да планира и организира обучението с предприятия-партньори, постига се оптимален баланс между теория и практика в структурата на модулите, делът на практическите занятия е по-голям в сравнение с традиционното обучение.

Модулът е самостоятелно обособена част от съдържанието на обучението по професионална подготовка. Учебната документация се разработва с участието на бизнеса в съответствие с целите на предвиденото професионално обучение. Обучението, основано на модулен принцип, предоставя възможности на обучаемите да надграждат всеки учебен модул и всяко следващо ниво над предходните. Модулното обучение се базира на кредитната система. Модулното обучение дава възможност на обучаваните да постигнат

единиците резултати от учене, предвидени в ДООИ за придобиване на квалификация по професия или по част от професия. След оценяване и валидиране на придобитите единици резултати от учене на обучавания се присъждат кредити за тези единици.

За развитието на модулната организация на професионалната подготовка **е необходимо:**

- изменение и допълнение на подзаконовата нормативна уредба – Наредбата за оценяване и Наредбата за документите за системата на народната просвета и др., съгласно разпоредбите на ЗПОО;

- разработване на държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, основани на единици резултати от учене;

- разработване на модулни учебни планове и учебни програми;

- разработване на национални изпитни програми;

- изпълнение на програма за квалификация на учителите и преподавателите по професионална подготовка в системата на ПОО.

Очакван ефект: Подобряване достъпа до ПОО, повишаване качеството на практическата подготовка, повишаване на адаптивността и възможностите за заетост на обучаваните, повишаване привлекателността на ПОО, създаване на възможности за постепенно натрупване на резултати от учене с цел придобиване на професионална квалификация в процеса на учене през целия живот.

1.3. Усъвършенстване на системата за управление на качеството на ПОО

Целта на системата за управление на качеството е постигането на състояние на професионалното образование и обучение, което гарантира високо качество на резултатите, съответстващо на краткосрочните и дългосрочните обществени и индивидуални потребности. Създадени са модел на система за осигуряване на качеството в ПОО, Наръчник за самооценяване на професионална гимназия и Наръчник за изграждане на училищна система за управление на качеството, които поетапно се въвеждат и прилагат в професионалните гимназии. Разработена е процедура за последващ контрол на ЦПО.

За усъвършенстването на системата за управление на качеството на ПОО **е необходимо въвеждане на:**

- функциониращи системи за осигуряване на качеството на професионалната подготовка (включително самооценяване) на ниво обучаваща институция;

- усъвършенстване на системата за външно оценяване на институциите за професионално образование и обучение;
- усъвършенстване на системата за външно оценяване на придобитите от обучаваните в системата на ПОО професионални знания, умения и компетентности, включително определяне на държавните изпити за придобиване на квалификация по професия като втори държавен зрелостен изпит;
- засилване на контрола (проверки и мониторинг) на дейността на лицензираните ЦПО;
- изследвания на удовлетвореността от обучението и въвеждане на обратна връзка за оценка на степента на придобитите в процеса на обучение квалификация и професионални умения.
- укрепване капацитета на Националната координационна точка по прилагане на европейската препоръка за качество (EQAVET) на национално ниво.

Очакван ефект: Системата за управление на качеството на професионалната подготовка ще повиши привлекателността на ПОО, мотивацията за реализиране на трудовия пазар по придобитата квалификация, доверието на бизнеса към подготовката, осъществявана в институциите за професионално образование и обучение.

1.4. Създаване на предпоставки за материална осигуреност на професионалната подготовка

Материалните и нормативните условия са определящ елемент за реализиране качеството на ПОО. **Необходимо е:**

- продължаване изпълнението на програми за обновяването и модернизирването на материално-техническата база (МТБ) на професионалните училища, включително и ИКТ инфраструктурата им;
- създаване на нормативна възможност за създаване на регионални високотехнологични центрове, които да се ползват от всички участващи в системата на ПОО институции и организации;
- ежегодно актуализиране на единните разходни стандарти, които да отчитат не само броя ученици, но и качеството на осъществяваната професионална подготовка;
- актуализиране на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии на основата на единици резултати от учене чрез прилагане на принципите и техническите характеристики на Европейската кредитна система в професионалното образование и обучение (ECVET);

- определяне в държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии на изискванията за учебните бази за практическо обучение за всички институции в ПОО;

- изпълнение на програма за осигуряване на електронно учебно съдържание по предмети/модули за професионална подготовка.

Очакван ефект: Развитието на образователната среда ще доведе до: подобряване на конкурентоспособността и ефективността на ПОО, повишаване на привлекателността му, по-успешно интегриране на обучаваните на пазара на труда, намаляване броя на рано напусналите образование и обучение.

1.5. Развитие на система за актуализиране и допълване на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование и подкрепа за кариерно развитие

Развитието на капацитета и повишаването на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка са ключов елемент от системата за повишаване на качеството и ефективността на ПОО. **Необходимо е:**

- изграждане на механизъм за актуализиране и допълване на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование;

- създаване на действаща система за сътрудничество между ПОО, бизнеса и висшите училища за подобряване на квалификацията на учителите и преподавателите във връзка с въвеждането на нова техника и нови производствени технологии;

- съчетаване на професионалната подготовка с иновативни методи за преподаване за постигане на атрактивен и ефективен учебен процес;

Очакван ефект: Развитието на системата за актуализиране и повишаване на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование с участие на бизнеса и висшите училища ще подобри качеството на обучението по професионална подготовка, ще подобри възможностите за хоризонтално и вертикално кариерно развитие на учителите и преподавателите, ще стимулира включването на млади специалисти като учители и преподавателите по професионална подготовка в системата на ПОО.

1.6. Обучение на наставници за провеждане на практическо обучение в реална работна среда

Обучението на наставници е един от основните елементи за успешното осъществяване на обучението чрез работа (дуално обучение) като форма на партньорство между професионална гимназия и работодател.

Необходимо е:

- статутът на наставниците да се регламентира нормативно;
- обучението на наставниците да се извършва във връзка с изискванията, заложи в ДОО за придобиване на квалификация по професии.

Очакван ефект: Укрепване на връзката между образованието, обучението и бизнеса, подобряване качеството на практическото обучение по професионална подготовка, постигане на професионални компетентности в съответствие с изискванията и потребностите на бизнеса

Приоритетно направление 2. Подобряване на възможностите за достъп до ПОО

2.1. Въвеждане на „защитени” професии

Въвеждането на „защитени професии” е с цел осигуряване на необходимите кадри за отрасли на икономиката, в които има системен недостиг от кадри в отделни региони и общини или в страната. Съгласно ЗИД на ЗПОО, обн. в ДВ, бр. 61 от 2014 г. се утвърждава списък на „защитените“ професии, който се разработва от МОН по предложения на общинските и областните администрации и бизнеса.

Предстои въвеждане на система от стимули – например атрактивни стипендии, осигуряване на общежития по време на обучението, конкретни възможности за реализация след успешно завършване на професионалното образование и др., за да се насърчат учениците да изберат обучение по „защитена” професия.

Необходимо е:

- укрепване на института на „защитените” професии;
- разработване и утвърждаване на критериите и процедурите за определяне на "защитени" професии и на Списъка на "защитените" професии;
- изготвяне на стандарт за финансиране на обучението по „защитени” професии;
- допълване на Наредбата за приемане на ученици в държавни и общински училища във връзка с прием за обучение по „защитени” професии;
- допълване на Наредбата за определяне броя на паралелките и групите и броя на учениците и на децата в паралелките и в групите на училищата, детските градини и обслужващите звена.

Очакван ефект: В дългосрочен план ще се гарантира преодоляване на дефицита от подготвени кадри за професии и отрасли на местната, регионалната и националната икономика.

2.2. Разработване на пакет за специфична подкрепа на ПОО и осигуряване гъвкавост на училищното професионално образование и обучение

В резултат на протичащите социално-икономически и демографски процеси се наблюдава трайна тенденция към включване в професионално образование на ученици с нисък успех и слаба мотивация за обучение по високотехнологични професии, което поставя в риск качеството на работната сила в по-голямата част от отраслите на икономиката. Това налага разработването и приемането на спешни мерки за стимулиране на включването на ученици с високи училищни постижения в професионално образование по високотехнологични професии като:

- създаване на допълнителни възможности - за обучението до 7-и клас, вкл. на ученици с нисък успех, за достигане на минималните прагове, изискуеми за включване в професионално образование и обучение по високотехнологични професии;

- създаване на карта за териториалното разпределение на професионалните гимназии, колежи и ЦПО;

- определяне на допълнителни изисквания за минимално входящо равнище на кандидатите;

- приоритетно включване в програми за подобряване на образователната среда в училищата, осъществяващи обучение по високотехнологични професии;

- осигуряване на стипендии и стимули за учениците, доказали високи мотивация и успех при овладяване на професията;

- създаване на възможности за включване на изявени ученици в производствени екипи в предприятията и изследователски екипи в научно-приложни центрове и ВУЗ.

За преодоляване на несъответствието между търсенето и предлагането на пазара на труда на кадри с по-ниска степен на професионална квалификация е необходимо стимулиране на професионалните училища и ЦПО за предлагане на обучение по професии с първа и втора степен на професионална квалификация и за привличане на обучаващи се към тях.

Реализирането на обучение по такива професии ще допринесе за образователната интеграция и социалното включване на ученици и младежи, вкл. и от малцинствените групи. Успешното завършване на професионалното обучение ще създаде възможности за успешната им трудова реализация.

Необходимо е:

- създаване на програма за качествено подобряване на образователната и обучителната среда в училищата, осъществяващи обучение по професии с първа и втора степен на професионална квалификация;
- създаване на програма за реновиране на сгради на общежития към професионалните училища, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК;
- създаване на регламент за осигуряване на допълнителни стипендии от страна на бизнеса за учениците, доказали висока мотивация при обучението по професията;
- приемане на механизъм за приоритетно включване в програми за модернизиране на професионални училища, които осъществяват обучение по професии с I и II СПК;
- балансиране на план-приема в сътрудничество с регионалните структури на бизнеса и на местната власт.

С предстоящото приемане на нов закон за училищното образование и определянето на етапите и степените на образование ще се търси осигуряване на достъпа, гъвкавостта и проходимостта при придобиване на квалификации и надграждане на професионални умения в училищната система.

Ще се създадат възможности за оптимална проходимост между средното общо образование, средното професионално образование и висшето образование.

Проходимостта между средното общо образование и средното професионално образование може да се осъществи от обучаващата институция с компенсиращо обучение/допълващо обучение за професионална подготовка чрез избираеми модули или чрез самоподготовка на учениците.

Очакван ефект: привлекателността на ПОО ще се подобри, достъпът до професионално образование и обучение ще се подобри, ще се създадат условия за удовлетворяване потребностите от работна сила за професии с по-ниска степен на професионална квалификация, както и по високотехнологични професии.

2.3. Осигуряване на професионална подготовка на ученици и лица над 16 години със специални образователни потребности

За преодоляване на дефицита от умения и компетенции на ученици и лица над 16 години със специални образователни потребности и за успешното им социално включване е **необходимо:**

- продължаване изпълнението на програми за осигуряване на достъпна архитектурна среда в професионалните училища;

- разработване на нови учебни програми и модули за професионална подготовка за осъществяване на включващо обучение по професия, по част от професия или за усвояване на конкретни умения в съответствие с индивидуалните възможности и потребности на учениците със СОП;
- осигуряване на допълнителна квалификация на учителите от професионалните училища за работа с ученици и възрастни обучаеми със СОП;
- създаване на програми за включване на родители на ученици със СОП в подкрепа на обучаемите и на училището.

Очакван ефект: ще се подобри достъпът на ученици и лица над 16 години със специални образователни потребности до професионално обучение, ще се създадат реални възможности за социалната и трудовата им реализация.

2.4. Осигуряване на леснодостъпни и висококачествени услуги за кариерно ориентиране на учащи и възрастни

Създаването на условия за информиран избор на образование и професия е предпоставка за успешната житейска и професионална реализация на обучаваните в системата на ПОО. Осигуряването на качествени услуги по кариерно ориентиране следва да подпомага прехода от средно професионално образование и професионално обучение към заетост или към висше образование, както и преходите на пазара на труда.

Необходимо е:

- създаване на вътрешно интегрирана система за кариерно ориентиране на учащи и възрастни чрез усъвършенстване на координацията и сътрудничеството между системите за кариерно ориентиране в образованието и в заетостта;
- създаване и прилагане на модели за сътрудничество между средните и висшите училища, обучаващите институции и бизнеса;
- нормативно осигуряване на устойчивостта и условията за финансиране на мрежата от центрове по кариерно ориентиране в системата на училищното образование;
- създаване на база данни за проследяване на реализацията на завършилите ПОО и механизъм за обратно въздействие към Агенцията по заетостта, средните и висшите училища, обучаващите институции и за повишаване на качеството и ефективността;
- създаване на база данни за проследяване на последващата професионална реализация на лицата, включени в програми за субсидирана заетост и въвеждане на

механизъм за усъвършенстване на предлаганите от бизнеса обучение на място и придобиване на умения по част от професия;

- разработване на информационни и методически ресурси за кариерно ориентиране на учащи и възрастни;

- разработване и прилагане на модели за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици;

- създаване на механизъм за координация на участниците, осигуряващи кариерно ориентиране, който да способства за ефективно сътрудничество и вътрешен обмен на информация между всички структури в страната, предоставящи услугата „кариерно ориентиране“;

- провеждане на активна и постоянна кампания относно значението на кариерното ориентиране за решаване на ключови въпроси на образованието и заетостта, за преодоляване на несъответствията между завършилите определени професии и потребностите на пазара на труда.

Очакван ефект: ще се създадат възможности учениците и възрастните да правят информиран избор на образование, обучение, професия и заетост, за управление на ученето и кариерното развитие през целия живот, за превенция на отпадането от училище, както и възможност за проследяване на реализацията на завършилите ПОО.

Приоритетно направление 3. *Професионалното образование и обучение в контекста на ученето през целия живот*

3.1. Изграждане на система за валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене

Валидирането е процес на оценяване, признаване и официално документиране на съответствието между знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене и съответните държавни образователни изисквания (ДОИ). В ЗПОО са формулирани определени изисквания към процедурата за признаване и сертифициране на професионални знания, умения и компетентности. На тази основа изградената в страната мрежа от доставчици на професионално образование и обучение осигурява възможности за признаване и сертифициране на професионална квалификация.

С цел изграждането на система за валидиране на професионални знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене, Министерството на образованието и науката изпълнява проект по ОП РЧР BG051PO001-4.3.03 „Създаване на система за идентифициране и признаване на неформално придобити знания, умения и

компетентности”. Проектът включва конкретни дейности за осигуряване на необходимата методическа и организационна основа за тестването на системата за валидиране.

Необходимо е:

- нормативно регламентиране на валидирането на професионални знания, умения и компетентности, придобити по неформален и самостоятелен път;
- развитие на услуги по кариерно ориентиране в подкрепа на включването на гражданите в процедура за валидиране на професионални знания, умения и компетентности.

Очакван ефект: увеличаване на възможностите за придобиване на професионална квалификация и за повишаване на пригодността за заетост и социална интеграция.

3.2. Въвеждане на кредитна система в ПОО

Кредитната система в ПОО има за цел улесняването на трансфера, признаването и натрупването на индивидуални резултати от учене в сферата на професионалното образование и обучение на лица, чиято цел е придобиването на професионална квалификация. Кредитната система ще повиши прозрачността и преносимостта на резултатите от учене, което ще улесни международната учебна мобилност на гражданите и ще повиши възможностите им за трудова заетост на националния и на европейския пазар на труда.

Сътрудничеството между системите на ПОО и на висшето образование не е достатъчно ефективно. Придобитите знания, умения и компетентности в професионалното образование и обучение на този етап не се признават във висшето образование. Въвеждането на системата за трансфер на кредити ще улесни прехода между средното и висшето образование.

За въвеждане на кредитната система е необходимо:

- развитие и усъвършенстване на регламентираната в ЗПОО кредитна система и на различни елементи от нея;
- поэтапно актуализиране на всички ДОИ за придобиване на квалификация по професия на база единици резултати от учене;
- създаване и утвърждаване на нова учебна документация за прилагане на системата за трансфер на кредити;
- създаване на програми за обучение на учители и преподаватели по професионална подготовка във връзка с прилагането на подход, ориентиран към постигане на резултати от учене в процеса на обучение;

– разработване и приемане на методически насоки за екипите на институциите за ПОО във връзка с прилагане на кредитната система;

– укрепване капацитета на Националната координационна точка по прилагане на европейската препоръка за въвеждане на кредитна система в професионалното образование и обучение (ECVET) на национално ниво.

Очакван ефект: системата за трансфер на кредити ще повиши гъвкавостта и привлекателността на ПОО, ще улесни прехода между средното и висшето образование, ще насърчи връзките между професионалното образование и обучение, висшето образование и бизнеса, ще подобри възможностите за учене през целия живот.

3.3. Активизиране включването на възрастните в обучения за придобиване на професионална квалификация и нейното непрекъснато осъвременяване, както и за придобиване на ключови компетентности за допълване на професионалните знания и умения в съответствие с приетата Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г.

Участието в дейности за учене през целия живот е от съществено значение за повишаване на адаптивността и конкурентоспособността на работната сила в съответствие с изискванията на работните места. Необходимо е да се повиши участието на възрастните в обучения за придобиване на професионална квалификация и нейното непрекъснато осъвременяване, както и за придобиване на ключови компетентности за допълване на професионалните знания и умения. Трябва да се предоставят повече работни места за практическо обучение, стажуване, обучения на работното място чрез чиракуване, за придобиване на повече практически умения и професионален опит.

Очакван ефект: нарастване възможностите за реализация на пазара на труда.

Приоритетно направление 4. Засилване участието и отговорностите на всички заинтересовани страни за осигуряване на кадри с необходимата за икономиката квалификация

4.1. Активизиране включването на социалните партньори в системата на ПОО

Професионалното образование и обучение е един от основните фактори за постигане водещите цели на България и ЕС за интелигентен и устойчив икономически растеж. Пред системата за ПОО се поставя предизвикателството да се посрещнат непосредствените и бъдещите нужди от умения и компетентности. Системата на ПОО в страната все още не може да осигури в достатъчна степен необходимите умения, които се

търсят на пазара на труда. Необходимо е да се гарантира обратна връзка от пазара на труда към предлагането на професионално образование и обучение.

В процес на изграждане е система за прогнозиране на потребностите от нови умения на секторно ниво и изграждането на секторни квалификационни рамки по проект, изпълняван от БСК. В процес на изграждане е и система за прогнозиране на потребностите от работна сила с определени характеристики. Дейностите се изпълняват от МТСП по проект, финансиран от ОП РЧР. Проектът приключва в рамките на настоящата година. В средата на 2013 г. е приет от Министерския съвет механизъм за използване на резултатите от системата при разработване на политиките в областта на образованието и обучението, в частност относно държавния план-прием във висшите и средните училища.

За активизиране включването на социалните партньори в системата на ПОО е необходимо:

- нормативно регламентиране на система за наблюдение на потребностите от обучение по професии;
- периодично актуализиране и допълване на Списъка на професиите за професионално образование и обучение с нови професии/специалности в резултат от мониторинг и прогнозиране на нуждите от умения на национално ниво;
- прогнозиране на потребностите от нови умения на секторно ниво и изграждането на секторни квалификационни рамки;
- периодично актуализиране на ДООИ за придобиване на квалификация по професиите от съответния сектор за постигане на съответствие с изискванията на пазара на труда;
- регламентиране в ЗПОО на участието на социалните партньори в разработването и актуализирането на учебната документация за професионална подготовка в училищната система, в ЦПО и ВУЗ;
- разработване на механизъм за ефективно съвместно планиране с бизнеса на организацията и провеждането на практическото обучение на учениците;
- изпълнение на проекти за провеждане на практическото обучение в реална работна среда.

IV. ФИНАНСИРАНЕ

Финансирането на стратегията ще се осъществява от различни източници в зависимост от отговорните институции за изпълнение на съответните мерки.

Средствата ще се осигуряват от държавния бюджет чрез бюджетите на отговорните институции за изпълнение на стратегията, чрез национални програми и/или чрез Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, както и чрез дарения, спонсорство и други източници.

За изпълнението на инициативи, свързани с участието на партньори, могат да бъдат сключвани споразумения за определяне на конкретните ангажименти на страните, както и за тяхното финансиране.

За постигане целите на стратегията в шестмесечен срок след утвърждаването ѝ се разработва и приема (на същото институционално ниво) План за изпълнението на дейностите във времеви график с посочване на институциите, източниците на финансиране и очакваните резултати. Предвижда се актуализация на Плана на всеки две години с отчитане на постигнатите резултати и при необходимост въвеждане на мерки за подобрене на изпълнението.

За наблюдение, контрол и отчитане на изпълнението на Стратегията за развитие на професионалното образование и обучение в Република България за периода 2015-2020 година се създава Национална стратегическа група. Председателството се извършва от Министъра на образованието и науката. Националната стратегическа група включва представители на Министерството на труда и социалната политика, Министерството на икономиката и енергетиката, Министерството на културата, Министерството на младежта и спорта, Министерството на земеделието и храните, Министерството на правосъдието, Министерството на регионалното развитие, Министерството на здравеопазването, Националния статистически институт, Националната агенция за професионално образование и обучение, Агенцията по заетостта, представителни организации на работодателите на национално равнище, представителни организации на работниците и служителите на национално равнище.

Целите на Националната стратегическа група са:

1. Разработване на Планове за действие за периода 2015-2017 и 2018 -2020 година;
2. Координация на изпълнението на плановете;
3. Изготвяне на мониторинг за определяне на степента на изпълнение и проследяване на ефективността;
4. Изготвяне на доклади до Министерския съвет за състоянието на изпълнението на Планове за действие за периода 2015-2017 и 2018 -2020 г.

V. МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

Мерки за реализация	Дейности	Отговорни институции	Партньори	Краен срок за изпълнение	Качествен индикатор
Приоритетно направление 1: Осигуряване на качество и ефективност на ПОО					
1.1. Осигуряване на възможност за организиране на професионално образование и обучение чрез работа (дуално обучение)	1. Разработване на подзаконната рамка на приетия ЗИД на ЗПОО, Наредба № 3 за оценяване, Наредба № 4 за документите за системата на народната просвета и др.	МОН, НАПОО	МТСП, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	създадени условия за въвеждане на елементите на дуалното обучение; разширяване на възможностите за провеждане на практическото обучение в реална работна среда
	2. Разработване и приемане на рамкови учебни планове за обучение чрез работа (дуално обучение) на ученици в XI и XII клас на професионалните училища и гимназии	МОН	МОН, НАПОО, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	създадени възможности за едновременно учене за придобиване на средно образование и професионална квалификация и работа на ученици, навършили 16 години
	3. Разработване и приемане на рамкови учебни планове за обучение чрез работа (дуално обучение) за придобиване на професионална квалификация от млади хора, навършили 16 години	МОН, МФ, МТСП	МТСП, НАПОО, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	създадени условия за качествено провеждане на професионално обучение в реална работна среда и в институция за ПОО на млади хора, навършили 16 години
	4. Обучение на учители и наставници за осъществяване на обучение чрез работа (дуално обучение)	МОН, МТСП, МФ	социални партньори	2020	осигурени квалифицирани учители и наставници за обучение чрез работа (дуално обучение)

1.2. Разширяване на прилагането на модулна организация на професионалната подготовка	1.Разработване на подзаконовата рамка на приетия ЗИД на ЗПОО, Наредба № 3 за оценяване, Наредба № 4 за документите за системата на народната просвета и др.	МОН	МТСП, НАПОО, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	създадени възможности за разширяване прилагането на модулната организация на професионалната подготовка
	2. Разработване на държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, основани на единици резултати от учене	НАПОО, МОН	МТСП, МИЕ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2020	разработени ДООИ за придобиване на квалификация по професия на основата на единици резултати от учене
	3. Укрепване капацитета на НАПОО за разработване на ДООИ за придобиване на квалификация по професии, основани на „единици резултати от учене“	НАПОО	МОН, институциите за ПОО, социални партньори	2015 г.	разширен и засилен капацитет на НАПОО
	4. Разработване на модулни учебни планове и учебни програми	МОН	социални партньори, професионални училища, висши училища, ЦПО	2020	създадени възможности за модулна организация на професионалната подготовка
	5. Разработване на национални изпитни програми	МОН	социални партньори, професионални училища, висши училища, ЦПО	2020	създадени възможности за придобиване на професионална квалификация

	6. Създаване и изпълнение на Национална програма за квалификация на учителите и преподавателите по професионална подготовка в системата на ПОО	МОН	социални партньори, професионални училища, висши училища, ЦПО	2018	повишена квалификация на учителите и преподавателите по професионална подготовка за реализиране на модулно обучение
	7. Създаване на карта за териториалното разпределение на професионалните гимназии, колежи и ЦПО	МОН и НАПОО		2016г.	Създадена териториална карта
1.3. Усъвършенстване на системата за управление на качеството на ПОО	1. Развитие на функциониращи системи за осигуряване на качеството на професионалната подготовка (вкл.самооценяване) на ниво обучаваща институция, на база наредба на МОН	МОН, МТСП, РИО, НАПОО	професионални училища, ЦПО, НИОКСО	2018	въведени вътрешни системи за осигуряване на качество на ПОО в професионалните училища и ЦПО
	2. Регламентиране на система за външно оценяване на институциите за ПОО	МОН	МТСП, МИЕ, НАПОО, МК, МЗ, ММС, АЗ, социални партньори	2016	създаден регламент на система за външно оценяване на институциите за ПОО
	3. Развитие на система за външно оценяване на знания, умения и компетентности на учениците и обучаваните по професионална подготовка	МОН, НАПОО ЦКОКУО	МТСП, МИЕ, НАПОО, МК, МЗ, ММС, АЗ, социални партньори	след приемане на Закона за училищното образование	определяне на държавните изпити за придобиване квалификация по професии като втори ДЗИ и въвеждане на единна система за оценяване на резултатите във всички институции за ПОО

1.4. Създаване на предпоставки за материална осигуреност на професионалната подготовка	1. Изпълнение на програми за обновяване и модернизиране на МТБ на професионалните училища, вкл. ИКТ инфраструктурата им; нормативно въвеждане на възможността за изграждане на областни или регионални високотехнологични центрове за ПОО	МОН, МРР, НСОРБ	МТСП, МИЕ, МФ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	ежегодно	обновена и модернизирана МТБ на професионалните гимназии и училища; изградени областни или регионални високотехнологични центрове за извършване на обучение от всички участници в системата на ПОО, в.т.ч. ВУЗ
	2. Актуализиране на единните разходни стандарти, които да отчитат не само броя ученици, но и качеството на осъществяваната професионална подготовка	МОН, МФ	МТСП, МИЕ, МК, МЗ, ММС, АЗ, социални партньори	2015	актуализирани единни разходни стандарти
	3. Разработване на държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, основани на единици резултати от учене, и въведени изисквания за материалната база за практическото обучение в институциите за ПОО	НАПОО, МОН	МТСП, МИЕ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2020	разработени ДООИ за придобиване на квалификация по професии на основата на единици резултати от учене и въведени изисквания за материалната база за практическото обучение в институциите за ПОО
	4. Изпълнение на програма за осигуряване на електронно учебно съдържание по предмети/модули за професионална подготовка	МОН, организации и институции с потенциал и опит в осигуряване на електронно обучение	професионални училища, МК, МЗХ, ММС, социални партньори	ежегодно	разработено електронно учебно съдържание по предмети/модули за професионална подготовка

1.5. Развитие на системата за актуализиране и допълване на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование и подкрепа за кариерно развитие	<p>1. Създаване на постоянно действаща система за актуализиране и допълване на квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка по специалността им от висшето образование</p>	<p>МОН</p>	<p>висши училища, бизнес, социални партньори, професионални училища</p>	<p>2016</p>	<p>създадена и функционираща система за актуализиране и допълване на квалификацията на учители и преподаватели по професионална подготовка по специалността им от висшето образование</p>
	<p>2. Сътрудничество между институциите в системата на ПОО, бизнеса и висшите училища за подобряване квалификацията на учителите и преподавателите по професионална подготовка във връзка с въвеждането на нова техника и нови производствени технологии</p>	<p>МОН, МИЕ</p>	<p>висши училища, бизнес, социални партньори, професионални училища</p>	<p>2015</p>	<p>подписано споразумение за сътрудничество; сключени договори за партньорство между професионални училища и бизнес</p>
	<p>3. Изпълнение на програма за привличане на млади учители в системата на ПОО</p>	<p>МОН, МФ, НСОРБ</p>	<p>МТСП, висши училища, общини, социални партньори</p>	<p>2018</p>	<p>повишен относителен дял на млади учители в системата на ПОО; развити държавни и общински социални политики за привличане на млади учители; осъвременена система за хоризонтално и вертикално кариерно развитие на млади учители по професионална подготовка</p>

1.6. Обучение на наставници за провеждане на практическо обучение в реална работна среда	1. Нормативно определяне на функциите на наставниците	МТСП, МИЕ, МОН, социални партньори, предприятия	НАПОО, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	създаден регламент за статута на наставниците
	2. Обучения на наставници за осъществяване на обучение чрез работа (дуално обучение)	МОН, МТСП	НАПОО, социални партньори, национално представителни организации на бизнеса; браншови организации.	2016	осигурени квалифицирани наставници за дуалната форма на обучение
Приоритетно направление 2: Подобряване на възможностите за достъп до ПОО					
2.1. Въвеждане на "защитени" професии	1. Изработване на устойчив и прозрачен механизъм за взаимодействие при определянето на "защитените" професии	МОН, МТСП, МИЕ, НСОРБ, Областни управители	МТСП, НАПОО, МФ, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, общини, областни администрации, социални партньори	2015	изменени и допълнени подзаконови нормативни актове
	2. Разработване на процедура за определяне на "защитени" професии и за утвърждаване на Списък на "защитените" професии	МОН	МТСП, НАПОО, МФ, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, общини, областни администрации, социални партньори	2015	разработена процедура за определяне на "защитени" професии и за утвърждаване на Списък на "защитените" професии

	3. Разработване на стандарт за финансиране на обучението по „защитени“ професии	МОН, МФ, НСОРБ	МТСП, МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	разработен стандарт за финансиране на "защитените" професии
	4. Допълване на Наредбата за приемане на ученици в държавни и общински училища във връзка с приема за обучение по "защитени" професии	МОН, Сдружение на председателите на Общински съвети		2015	допълнена Наредба за приемане на ученици в държавни и общински училища във връзка с приема за обучение по "защитени" професии
	5. Допълване на Наредбата за определяне броя на паралелките и групите и броя на учениците и на децата в паралелките и групите в училищата, детските градини и обслужващите звена във връзка с приема за обучение по "защитени" професии	МОН, МФ	МТСП, МЗХ, МК, МЗ, ММС, НСОРБ	2015	допълнена Наредба за определяне броя на паралелките и групите и броя на учениците и на децата в паралелките и групите в училищата, детските градини и обслужващите звена във връзка с приема за обучение по "защитени" професии
2.2. Разработване на пакет за специфична подкрепа на ПОО и осигуряване на гъвкавост на училищното професионално образование					

<p>- Разработване на мерки за стимулиране на включването на ученици с високи училищни постижения в професионалното образование по високотехнологични професии</p>	<p>1. Определяне на изисквания за минимално входящо равнище на кандидатите</p>	<p>МОН</p>	<p>РИО, професионални училища, социални партньори</p>	<p>2015</p>	<p>допълнена Наредба за приемане на ученици в държавни и общински училища</p>
	<p>2. Приоритетно включване в програми за подобряване на качеството на обучение и образователната среда на училищата, осъществяващи обучение по високотехнологични професии</p>	<p>МОН, МРР, МФ</p>	<p>РИО, професионални училища, бизнес</p>	<p>ежегодно</p>	<p>включени в програми за подобряване на образователната среда професионални училища</p>
	<p>3. Осигуряване на стипендии и стимули за учениците, доказали висока мотивация и успех при овладяване на професия</p>	<p>МОН, МФ</p>	<p>РИО, професионални училища, бизнес</p>	<p>ежегодно</p>	<p>осигурени стипендии за ученици, доказали висока мотивация и успех при овладяване на професията</p>
	<p>4. Създаване на възможности за включване на изявени ученици в производствени екипи в предприятията или в изследователски екипи в научно-развойни центрове и ВУЗ</p>	<p>МОН</p>	<p>социални партньори, професионални училища, висши училища, научни институти, научно-развойни центрове</p>	<p>2015</p>	<p>разработени практики за включване на изявени ученици в производствени екипи в предприятията производствени екипи в предприятията или в изследователски екипи в научно-развойни центрове и ВУЗ</p>

<p>- Разработване на мерки за стимулиране на включването на ученици в професионална подготовка по професии с I и II СПК</p>	<p>1. Създаване на програма за подобряване на качеството на обучение и образователната среда в училищата, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК</p>	<p>МОН, МФ</p>	<p>МТСП, МЗХ, МК, МЗ, ММС, общини, областни администрации, социални партньори</p>	<p>2016</p>	<p>създадена програма за подобряване на качеството на обучение и образователната среда в училищата, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК</p>
	<p>2. Създаване на програма за реновиране на сгради на общежитие към професионални училища, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК</p>	<p>МОН, МРР, МФ</p>	<p>МТСП, МЗХ, МК, МЗ, ММС, общини, областни администрации, социални партньори</p>	<p>2016</p>	<p>създадена програма за реновиране на сгради на общежитие към професионални училища, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК</p>
	<p>3. Създаване на регламент за осигуряване на допълнителни стипендии от страна на бизнеса за учениците, доказали висока мотивация при обучението по професията</p>	<p>МОН, организации на работодатели, браншови организации</p>	<p>професионални училища</p>	<p>2015</p>	<p>създаден регламент за допълнителни стипендии, осигурени от бизнеса за учениците, доказали висока мотивация при обучението по професията</p>
	<p>4. Приоритетно включване в програми за модернизиране на професионални училища, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК</p>	<p>МОН, МРР</p>	<p>РИО, професионални училища</p>	<p>ежегодно</p>	<p>училища, осъществяващи обучение по професии с I и II СПК включени в програми за модернизиране</p>
	<p>5. Подобряване на съответствието между подготовката и потребностите от работна сила при изготвяне на предложения за държавен план-прием с оглед балансирането му по видове подготовка и по</p>	<p>МОН, бизнеса</p>	<p>РИО</p>	<p>2015</p>	<p>изготвени предложения за държавен план-прием с оглед балансирането му по видове подготовка и по професии</p>

	професии				
2.3. Осигуряване на професионална подготовка на ученици и на лица над 16 години със СОП	1. Продължаване изпълнението на програми за осигуряване на достъпна архитектурна среда в професионалните училища	МОН, МРР, МЗХ, МК, ММС, общини	РИО, професионални училища	ежегодно	професионални училища с изградена достъпна архитектурна среда
	2. Разработване на нови учебни програми и модули за професионална подготовка за осъществяване на включващо обучение по професия, по част от професия или за усвояване на конкретни умения в съответствие с индивидуалните възможности и потребности на учениците със СОП	МОН; МЗ	професионални училища, специални училища, Национална асоциация на ресурсните учители	постоянен	разработени нови учебни програми и модули за професионална подготовка за осъществяване на включващо обучение по професия, по част от професия или за усвояване на конкретни умения в съответствие с индивидуалните възможности и потребности на учениците със СОП
	3. Допълнителна квалификация на учителите от професионалните училища за работа с ученици и възрастни обучаеми със СОП	МОН	професионални училища, специални училища	ежегодно	разработена програма за допълнителна квалификация на учителите от професионалните училища за работа на ученици със СОП

	4. Създаване на програми за включване на родители на ученици със СОП в подкрепа на обучаемите и училището	МОН	професионални училища, специални училища	2015	създадени програми за включване на родители на ученици със СОП в подкрепа на обучаемите и училището
2.4. Осигуряване на леснодостъпни и висококачествени услуги за кариерно ориентиране на учащи и възрастни	1. Усъвършенстване на координацията и сътрудничеството между системите за кариерно ориентиране в образованието и в заетостта.	МОН, МТСП, МФ, НАПОО, АЗ	центрове за кариерно ориентиране, социални партньори, общини, ЦРЧР	2017	работеща вътрешно интегрирана система за кариерно ориентиране на учащи и възрастни
	1. Създаване и прилагане на модели за сътрудничество между средните и висшите училища, обучаващи институции и бизнеса	МОН, МТСП, НАПОО, висши училища, социални партньори	центрове за кариерно ориентиране в системата на училищното образование, центрове за кариерно ориентиране във висшите училища, ЦРЧР	ежегодно	създадени и приложени модели за сътрудничество между средното и висшето образование и институциите представляващи изискванията на пазара на труда
	3. Нормативно осигуряване на устойчивостта и условията за финансиране на мрежата от центрове по кариерно ориентиране в системата на училищното образование	МОН, МФ	центрове за кариерно ориентиране в системата на училищното образование	2015	изменени и допълнени подзаконови нормативни актове, в съответствие с разпоредбите на ЗПОО

	4. Създаване на база данни за проследяване на реализацията на завършилите ПОО и на механизъм за обратна връзка и въздействие за повишаване качеството и ефективността	МОН, МТСП	Социални партньори, НОИ, АЗ, НАПОО	2018	създадени бази данни и на механизъм за обратна връзка и въздействие
	5. Разработване на информационни и методически ресурси за целите на кариерното ориентиране	МОН, МТСП, НАПОО, ЦРЧР	центрове за кариерно ориентиране в системата на училищното образование	2018	създадени информационни и методически ресурси за кариерно ориентиране на учащи и възрастни
	6. Разработване и прилагане на модели за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици и допълнителна подкрепа за повишаване на знанията на ученици с нисък успех	МОН	центрове за кариерно ориентиране в системата на училищното образование	2017	разработени и приложени модели за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици и допълнителна подкрепа за повишаване на знанията на ученици с нисък успех
Приоритетно направление 3: Професионалното образование и обучение в контекста на ученето през целия живот					
3.1. Изграждане на система за валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене	1. Изготвяне и приемане на Наредба, в съответствие с регламентираното в ЗПОО валидиране на професионални знания, умения и компетентности, придобити по неформален и самостоятелен път	МОН	МТСП, НАПОО, социални партньори	2015	Приета наредба за валидиране на професионални знания, умения и компетентности, придобити по неформален и самостоятелен път

	2. Създаване на мрежа от институции, предлагащи валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене	МОН, НАПОО	РИО, институции за професионално образование и обучение	2015	създадена мрежа от институции, предлагащи валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене
	3. Изграждане на механизми за организационна и методическа подкрепа на валидирането	МОН, НАПОО	МТСП, социални партньори	2015	създадена структура за методическа подкрепа на процеса
3.2. Въвеждане на кредитна система в ПОО	1. Разработване на модел за въвеждане на кредитната система в ПОО.	МОН, НАПОО, МТСП	МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2015	Разработен модел с уточнен понятиен апарат
	2. Разработване на модел за трансфер на кредити от ПОО към висшето образование.	МОН, Съвет на ректорите	МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори, висши училища	2016	Разработен модел с уточнен понятиен апарат
	3. Поетапно актуализиране на всички ДООИ за придобиване на квалификации по професии на база единици резултати от учене	МОН, НАПОО, МТСП, висши училища	МИЕ, МЗХ, МК, МЗ, ММС, социални партньори	2020	актуализирани ДООИ

	4. Създаване на програми за обучение на учители и преподаватели по професионална подготовка във връзка с прилагане на кредитната система	МОН, висши училища	професионални училища	2018	създадени програми за обучение на учители по професионална подготовка във връзка с прилагане на кредитната система
	5. Разработване на методически насоки за екипите на институциите за ПОО във връзка с прилагане на кредитната система	НАПОО	МОН, институциите за ПОО, висшите училища, социални партньори	2016	разработени методически насоки
	6. Укрепване капацитета на Националната координационна точка по прилагане на европейската препоръка за въвеждане на кредитна система в ПОО на национално ниво	НАПОО	МОН, институциите за ПОО, социални партньори	2014	разширен и засилен капацитет на Националната координационна точка
3. Повишаване на участието на възрастни в дейности по учене през целия живот	1. Реализиране на програми и проекти за обучение на заети лица - МТСП, АЗ - работодатели, институции за ПОО - 2020 г. - повишаване на адаптивността и конкурентоспособността на работната сила;	МТСП, АЗ	МТСП, АЗ - работодатели, социални партньори, институции за ПОО	2020	повишаване на адаптивността и конкурентоспособността на работната сила;
	2. Реализиране на програми и проекти за обучение на безработни лица - МТСП, АЗ - социални партньори, институции за ПОО, работодатели - 2020 г. - повишаване на адаптивността и конкурентоспособността на работната сила.	МТСП, АЗ	МТСП, АЗ - работодатели, социални партньори, институции за ПОО	2020	повишаване на адаптивността и конкурентоспособността на работната сила;

Приоритетно направление 4: Засилване участието и отговорностите на всички заинтересовани страни за осигуряване на кадри с необходимата за икономиката квалификация

4.1. Активизиране включването на социалните партньори в системата на ПОО	1. Изготвяне на механизъм за функциониране на системата за наблюдение на потребностите от обучение по професии	МОН, НАПОО, МТСП	социалните партньори	2015	Изготвен и приет механизъм
	2. Периодично актуализиране и допълване на Списъка на професиите за професионално образование и обучение	НАПОО, МОН	МИЕ, МТСП, МЗХ, МК, ММС, социални партньори	в съответствие с изискванията в ЗПОО	актуализиран Списък на професиите за професионално образование и обучение
	3. Прогнозиране на потребностите от нови умения на секторно ниво и изграждане на секторни квалификационни рамки	Социалните партньори, бизнеса	МОН, МТСП, МИЕ, МЗХ, МК, ММС, НАПОО	2016	изготвени прогнози и изградени секторни квалификационни рамки
	4. Периодично актуализиране на държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии за постигане на съответствие с изискванията на пазара на труда	МОН, бизнес, социални партньори, НАПОО	МОН, МТСП, МИЕ, МК, МЗ, ММС, институции за ПОО	по инициатива на бизнеса и социалните партньори	актуализирани ДОИ за придобиване на квалификация по професии в съответствие с изискванията на пазара на труда

	5. Допълване и усъвършенстване на системата на участие на социалните партньори в разработването и актуализирането на учебната документация за професионална подготовка в училищната система и в ЦПО	МОН, НАПОО, МТСП, ресорни министерства	социалните партньори	2015	допълнени устройствени правилници на съответните институции с цел отразяване на измененията и допълненията в ЗИД на ЗПОО
	6. Разширяване на мрежата от предприятия/икономически субекти, участващи в провеждането на практическо обучение на учениците съвместно с бизнеса	МОН, НАПОО, МТСП, МФ	социалните партньори, бизнеса, ресорните министерства	2015	Изградена мрежа от предприятия/икономически субекти, участващи в провеждането на практическо обучение на учениците съвместно с бизнеса
	7. Изпълнение на мерки и проекти за провеждане на практическо обучение в реална работна среда, вкл. обучение чрез работа/ дуално обучение/	МОН, МТСП, МИЕ, професионални училища, работодатели	РИО, социалните партньори, национално представителните организации на бизнеса	ежегодно	Приети мерки и изпълнени проекти за провеждане на практическо обучение в реална работна среда, вкл. обучение чрез работа /дуално обучение/